

هدف کلی: آشنایی با علت غیبت و چگونگی امامت امام زمان (عج) در دوران غیبت

اهداف آموزشی

تبیین غیبت صغری و غیبت کبری امام زمان (عج)
آشنایی با دلایل غیبت امام زمان (عج)

مجتبی محمودی

دبیر دین و زندگی شهرستان ایزه

سال تحصیلی: ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰

به کانال ما در تلگرام بپیوندید

t.me/mahmoudi_izeh

عصر غیبت امام زمان علیه السلام

درس دوازدهم

دوره امامت امام زمان علیه السلام با غیبت کوتاهی شروع شد که ۶۹ سال به طول انجامید. پس از آن،

نکته

غیبتی طولانی آغاز شد که تاکنون ادامه دارد.

در این درس با پاسخ سؤالات زیر آشنا می شویم:

علت غیبت امام زمان علیه السلام چیست؟

ایشان چگونه در دوران غیبت، پیروان خود را هدایت و یاری می کنند؟

۱- دو مورد از وظایف امام حسن عسکری در قبال فرزندان حضرت مهدی (عج) را بنویسید؟

۲- امامت امام مهدی (عج) در چه زمانی آغاز شد؟

۳- امام مهدی (عج) در دوران غیبت صغری چگونه با پیروان خود در ارتباط بود؟

نکته

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دوازدهمین امام ما، در سپیده دم جمعه، نیمه شعبان سال ۲۵۵ ه.ق، در «سامرا» متولد شد و تا سال ۲۶۰ ه.ق، در کنار پدر بزرگوارش زندگی می کرد. (امام حسن عسکری علیه السلام) اولین مدت ایشان را از گزند حاکمان عباسی که تصمیم به قتل وی داشتند، حفظ نمود و با آنکه در محاصره نیروها و جاسوسان حاکمان بود، ایشان را به بعضی از یاران نزدیک و مورد اعتماد خود نشان می داد و به عنوان امام بعد از خود معرفی می کرد. ۱ ۲

۲ (پس از شهادت امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ ه.ق)، امامت امام مهدی علیه السلام آغاز شد. آن حضرت از ابتدای امامت خود که تاکنون ادامه دارد، دو غیبت داشته است؛ اول، غیبتی که تا سال ۳۲۹ ه.ق طول کشید و «غیبت صغری» نامیده می شود. ۳ امام در این دوره، با اینکه زندگی مخفی داشت، اما از طریق چهار نفر از یاران صمیمی و مورد اعتماد، پیوسته با پیروان خود در ارتباط بود و آنان را رهبری می کرد. این چهار شخصیت بزرگوار به «نواب اربعه» و «نواب خاص» معروف اند. ۴ (شش روز مانده به درگذشت آخرین نایب، امام عصر علیه السلام برای ایشان نامه ای نوشت و فرمود به فرمان خداوند، پس از وی جانشینی نیست و مرحله دوم غیبت آغاز می شود. به دلیل طولانی بودن این دوره از غیبت، آن را «غیبت کبری» می نامند. ۴ - چرا دوران غیبت کبری را به این نام، می نامند؟

نکته مهم

۵- پیامبر اکرم (ص) چه کسانی را پدران امت معرفی فرموده اند؟

غیبت امام مهدی علیه السلام

نکته

خداوند نعمت هدایت را با وجود امامان تمام و کامل گردانیده و راه رسیدن به رستگاری را برای انسان ها هموار ساخته است. ۵ (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم)، خود و امام علی علیه السلام را پدران امت معرفی فرموده است) و روشن است که دلسوزی پدر برای فرزندان خود قابل توصیف نیست. اما فرزندان ناسپاس، قدر پدران مهربان خود را نشناختند و چنان در مسیر گمراهی پیش رفتند که یازده تن از رهبران آسمانی خود را شهید کردند. ۶- عاملان اصلی به شهادت رساندن امامان چه کسانی بودند؟ توضیح دهید؟

۶ (درست است که حاکمان بنی امیه و بنی عباس، ظالمانه و غاصبانه حکومت را به دست گرفته بودند و عاملان اصلی به شهادت رساندن امامان بودند، اما بیشتر مردم تسلیم این حاکمان شده بودند و با آنان مبارزه نمی کردند و وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را انجام نمی دادند. اگر مردم آن دوره با این

۱- این عبارتی است که پس از نام بردن از حضرت مهدی علیه السلام گفته می شود و به این معناست که خداوند متعال ظهور آن حضرت را نزدیک فرماید.

۲- نایبان خاص امام عصر علیه السلام عبارت اند از: عثمان بن سعید (به مدت ۵ سال)، محمد بن عثمان (به مدت ۴ سال)، حسین بن روح نوبختی (۲۱ سال) و علی بن محمد سمری (۳ سال).

۳- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «أَنَا وَ عَلِيُّ ابْنَا هَذِهِ الْأُمَّةِ!» «من و علی پدران این امتیم». علل الشرایع، صدوق، ج ۱، ص ۱۲۷.

حاکمان ظالم، مبارزه می کردند، خلافت در اختیار امامان قرار می گرفت و آن بزرگواران، بیش از پیش مردم را به سوی توحید و عدل فرا می خواندند و جامعه بشری در مسیر صحیح کمال پیش می رفت.)
همان طور که در تاریخ نقل شده است، سخت گیری حاکمان بنی عباس نسبت به امام دهم و یازدهم تا حدی شدت یافته بود که آن بزرگواران را در محاصره کامل قرار داده بودند؛ زیرا آنان از اخباری که از پیامبر اکرم ﷺ و سایر امامان رسیده بود، مطلع بودند.

نکته

۱) پیامبر اکرم ﷺ درباره دوازده جانشین خود با مردم سخن گفته بود و امام مهدی ﷺ را به عنوان آخرین امام و قیام کننده علیه ظلم و برپاکننده عدل در جهان معرفی کرده بود. امیرالمؤمنین علی ﷺ و سایر امامان نیز از آن حضرت و مأموریتی که از جانب خدا دارد، یاد کرده بودند^۱ به همین دلیل، حاکمان بنی عباس درصدد بودند مهدی موعود ﷺ را به محض تولد، به قتل برسانند.

سوال

از این رو^۲ خداوند آخرین ذخیره و حجت خود را از نظرها پنهان کرد^۳ تا امامت در شکلی جدید و از پس پرده غیبت ادامه یابد و تا فراهم آمدن شرایط برای تشکیل حکومت جهانی از نظرها پنهان باشد^۴ این غیبت آن قدر ادامه می یابد که نهنها مسلمانان، بلکه جامعه انسانی شایستگی درک ظهور و بهره مندی کامل از وجود آخرین حجت الهی را پیدا کند.)^۲ ۲- غیبت کبری تا چه زمانی ادامه می یابد؟

امام علی ﷺ می فرماید: «زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی ماند. اما خداوند، به علت ستمگری انسان ها و زیاده روی شان در گناه، آنان را از وجود حجت در میانشان بی بهره می سازد»^۳ ۳- طبق سخن امام علی (ع) چرا خداوند مردم را از وجود حجت در میان شان بی بهره می سازد؟

تدبر در قرآن

خداوند در قرآن کریم، علت از دست دادن نعمت ها را این گونه بیان کرده است:
ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.^۲

خداوند نعمتی را که به قومی ارزانی کرده است، تغییر نمی دهد مگر آنکه آنها خود وضع خود را تغییر دهند. همانا که خداوند شنوا و داناست.

با تفکر در این آیه، عبارت های زیر را کامل کنید:

- ۱- اگر مردم از نعمتی که خدا به آنها داده است، درست استفاده نکنند، ... نعمت را از آنها می گیرد
- ۲- زمینه ساز هلاکت، یا عزت و سربلندی یک جامعه رفتار خود افراد همان جامعه هستند.

۱- الغيبة، محمدبن ابراهیم نعمانی، مترجم: فهری زنجانی، ص ۱۵۹.

۲- سوره انفال، آیه ۵۳.

- ۱- چرا حضرت مهدی (عج) غایب نامیده اند؟
 ۲- امام علی (ع) درباره حضور حضرت مهدی (عج) در جامعه چه می فرمایند؟
 ۳- چگونگی امامت حضرت مهدی (عج) در دروران غیبت کبری را بنویسید؟

چگونگی امامت حضرت مهدی (عج) در عصر غیبت

برای درک درست رهبری امام در عصر غیبت، ابتدا باید توجه کنیم که (امام را از آن جهت «غایب» نامیده اند که ایشان از نظرها «غایب» است، نه اینکه در جامعه حضور ندارد. به عبارت دیگر، ما انسان‌ها هستیم که امام را نمی بینیم، نه اینکه ایشان در بین ما نیست و از وضع ما بی خبر است) ^۱
 امیرالمؤمنین علی (ع) می فرماید:

۲ «حجت خداوند در میان مردم حضور دارد، از معابر و خیابان‌ها عبور می کند؛ به نقاط مختلف می رود، سخن مردم را می شنود و بر جماعت مردم سلام می کند...؛ تا اینکه زمان ظهور و وعده الهی و ندای آسمانی فرا می رسد. هان! آن روز، روز شادی فرزندان علی و پیروان اوست» ^۱

به دلیل غایب بودن حضرت مهدی (عج) بهره‌مندی از ایشان در عصر غیبت کاهش می یابد. از این رو آن حضرت خود را به خورشید یشت ابر تشبیه کرده اند ^۲ (در این دوره، نه امکان حکومت و ولایت ظاهری آن امام هست و نه امکان تشکیل جلسات درس و تعلیم معارف و احکام دین توسط ایشان؛ برای همین، این بهره‌مندی، منحصر به «ولایت معنوی» می شود که نیازمند ظاهر بودن بین مردم نیست. ایشان به اذن خداوند از احوال انسان‌ها آگاه است، افراد مستعد و به‌ویژه شیعیان و محبان خویش را از کمک‌ها و امدادهای معنوی خویش برخوردار می سازد.) امام عصر (عج) در نامه‌ای به شیخ مفید ^۳، از علمای بزرگ اسلام، می فرماید:

نکته

«ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده و مخفی نیست».

نکته

هم اکنون نیز امام عصر (عج) سرپرست، حافظ و یاور مسلمانان است ^۴ (هدایت باطنی افراد، حل بعضی از مشکلات علمی علما، خبر دادن از پاره‌ای رویدادها، دستگیری از درماندگان و دعا برای مؤمنان)، نمونه‌هایی از یاری‌رسانی‌های آن حضرت است. چه بسیارند افرادی که از یاری آن امام برخوردار می شوند، بدون آنکه ایشان را بشناسند.

اصولاً، تمام امامان از ولایت معنوی بهره‌مندند و علاوه بر راهنمایی‌های ظاهری، می توانند به اذن خداوند، از طریق معنوی و غیبی نیز نیازهای مؤمنان را پاسخ دهند و آنان را به سوی مقصود هدایت کنند. از همین رو، در عصر امامان دیگر هم، انسان‌هایی که آمادگی لازم را کسب کرده بودند، مورد توجه معنوی ائمه اطهار (ع) قرار می گرفتند و نور حکمت و معرفت بر قلب‌های آنان می تابید و هدایت می یافتند.

نکته

۱- الغیبة، نعمانی، ص ۱۴۴.

۲- بحارالانوار، مجلسی، ج ۵۳، ص ۱۸۱.

۳- شیخ مفید در سال ۳۸۱ ق، به مرجعیت شیعیان رسید و تا سال ۴۱۳ ق، به مدت ۳۲ سال مرجعیت شیعیان را برعهده داشت. شیخ مفید بالغ بر ۲۰۰ عنوان کتاب و رساله تألیف کرد و شاگردان بزرگی چون سیدمرتضی، سیدرضی و شیخ طوسی تربیت کرد و در تحکیم جایگاه تشیع در جهان اسلام بسیار مؤثر بود.

بنابراین، دوره غیبت، به معنای عدم امامت امام عصر علیه السلام نیست (بلکه رهبری حقیقی مسلمانان هم اکنون نیز به عهده ایشان است؛ اما این رهبری را انسان‌های عادی حس نمی‌کنند؛ همان‌طور که برخی از انسان‌ها فواید خورشید پشت ابر را در نمی‌یابند و مشاهده نمی‌کنند. اگر شب، عالم را فراگیرد و خورشید هیچ‌گاه طلوع نکند، آن زمان است که نعمت وجود خورشید پشت ابر نیز بر همگان روشن خواهد شد.)^۱

البته آن حضرت دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین (مرجعیت علمی)» و «حکومت و ولایت ظاهری» خود را به عالمان دین واگذار کرده است که در دروس بعد به آن خواهیم پرداخت.

نکته

فیلم: طول عمر امام زمان علیه السلام

بیشتر بدانیم

نمونه‌ای از هدایت معنوی و امداد امام عصر علیه السلام در عصر غیبت

یکی از بزرگ‌ترین فقهای شیعه، علامه حلی متوفای «۷۲۶» ه. ق است که با تألیف کتاب‌های گران قدرش حق بزرگی بر شیعیان دارد.

علامه معمولاً در شب‌های جمعه به زیارت سید الشهداء علیهم السلام می‌رفت. در یکی از این شب‌ها شخصی در میانه راه، همراه او شد و با او به گفت‌وگو مشغول شد. چون قدری با هم سخن گفتند، علامه متوجه شد که این شخص، فردی بسیار عالم و متبحر است؛ از این رو، مشکلاتی که برای او در علوم دینی حل نشده مانده بود، یک‌به‌یک از آن شخص سؤال می‌کرد و او پاسخ می‌داد. تا اینکه علامه به یکی از پاسخ‌های آن شخص ایراد گرفت و گفت: حدیثی در خصوص آنچه شما می‌گویید نداریم. آن مرد گفت: شیخ طوسی در کتاب تهذیب حدیثی در این باب ذکر کرده که در فلان صفحه و فلان سطر، آمده است.

علامه در حیرت شد که این شخص کیست؟ گفت‌وگو را با او ادامه داد. تا اینکه در بین یکی از سؤالاتش از او پرسید: آیا در این زمان که غیبت کبری است می‌توان امام زمان را دید؟ و در این هنگام چوب‌دستی که در دست علامه بود، از دستش افتاد. آن مرد خم شد و چوب‌دستی را از زمین برداشت و به دست علامه داد و فرمود: چگونه امام زمان را نمی‌توان دید و حال آنکه دست او در میان دست توست؟ با شنیدن این جمله علامه بر زمین افتاد و از هوش رفت و چون به هوش آمد کسی را ندید. پس از آنکه به خانه بازگشت به سراغ کتاب تهذیب رفت و آن حدیث را در همان ورق و صفحه و سطر که حضرت بیان کرده بودند، یافت. علامه به خط خود در حاشیه آن حدیث نوشت: این حدیث، آن چیزی است که امام زمان علیه السلام با ذکر صفحه و سطر از این کتاب نشان من داد.^۱

۱- مجالس المؤمنین، سید نورالله شوشتری، ج ۱، ص ۵۷۳؛ قصص العلماء، تنکابنی، محمد، ص ۳۵۹.

انواع سوالات درس دوازدهم دین و زندگی یازدهم انسانی

عصر غیبت امام زمان علیه السلام

تعیین کنید کدام یک از عبارات زیر صحیح و کدام یک غلط است؟

- ۱- دوره امامت امام زمان (عج) با غیبت کوتاهی شروع شد که ۶۹ سال به طول انجامید **صحیح**
- ۲- غیبتی که تا سال ۳۲۹ هـ ق طول کشید «غیبت کبری» نامیده می شود **غلط**
- ۳- حاکمان بنی عباس در صدد بودند مهدی موعود را به محض تولد، به قتل برسانند **صحیح**
- ۴- به دلیل غایب بودن حضرت مهدی (عج) بهره مندی از ایشان در عصر غیبت افزایش می یابد **غلط**
- ۵- حضرت مهدی (عج) دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین (مرجعیت علمی) و «حکومت و ولایت ظاهری» خود را به عالمان دین واگذار کرده است **صحیح**

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

- ۱- حضرت مهدی (عج) دوازدهمین امام ما، در سپیده دم جمعه، ..... در سامرا متولد شد
نیمه شعبان سال ۲۵۵ هـ ق
- ۲- خداوند نعمت هدایت را با ..... تمام و کامل گردانیده و راه رسیدن به رستگاری را برای انسان ها هموار ساخته است
وجود امامان
- ۳- پیامبر اکرم (ص) امام مهدی (عج) را به عنوان آخرین امام و قیام کننده علیه ظلم و ..... معرفی کرده بود
برپا کننده عدل در جهان
- ۴- به دلیل غایب بودن حضرت مهدی بهره مندی از ایشان در عصر غیبت کاهش می یابد. از این رو ان حضرت خود را به ..... تشبیه کرده اند
خورشید پشت ابر
- ۵- تمام امامان از ..... بهره مندند و علاوه بر راهنمایی های ظاهری، می توانند به اذن خداوند، از طریق معنوی و غیبی نیز نیازهای مؤمنان را پاسخ دهند
ولایت معنوی

مجتبی محمودی، دبیر دین و زندگی شهرستان ایزه

t.me/mahmoudi_izeh: لینک کانال تلگرام